

ἤκομεν γὰρ ἐκκλησιάσοντες

Προοίμια ρητορικών λόγων με αφετηρία το προοίμιο του "ὑπὲρ Μαντιθέου"
Βασίλης Συμεωνίδης

Θα βρείτε το σενάριο εδώ: [Πρωτεύας: εκπαιδευτικά σενάρια για τα γλωσσικά μαθήματα](#)
Και το ψηφιακό περιβάλλον της εφαρμογής του εδώ: <http://proimio.webnode.gr/>

Περίληψη

Το σενάριο ακολουθεί την πορεία από τον κόσμο στο κείμενο και από το κείμενο στη λέξη. Στο τελευταίο φύλλο επιχειρείται μια συνολικότερη ενασχόληση με τους ρητορικούς λόγους. Κάποιες δραστηριότητες των φύλλων εργασίας χωρίζονται σε δύο ή περισσότερες ομάδες και κάποιες είναι κοινές, συνεπώς, οι ομάδες των μαθητών, εφόσον είναι περισσότερες, μπορεί να δουλέψουν τις ίδιες δραστηριότητες. Στο ζήτημα αυτό υπάρχει σχετική ευελιξία να διαμορφωθούν τα φύλλα εργασίας με τρόπο, ώστε να κλιμακωθεί η δυσκολία τους από ομάδα σε ομάδα, να διαιρεθούν οι δραστηριότητες, να συντομευτεί ο χρόνος εφαρμογής, να ανταποκριθούν στα ξεχωριστά χαρακτηριστικά που πιθανόν έχει μία τάξη.

Φύλλα εργασίας από το σενάριο [ἤκομεν γὰρ ἐκκλησιάσοντες](#) στα πλαίσια της Πράξης: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους. ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Φύλλο Εργασίας 1 (Λυσίας, «Υπέρ Μαντιθέου», 1-3)

[1] Εἰ μὴ συνήδη, ὦ βουλή, τοῖς κατηγοροῖς βουλομένοις ἐκ παντὸς τρόπου κακῶς ἐμὲ ποιεῖν, πολλὴν ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον ταύτης τῆς κατηγορίας· ἡγοῦμαι γὰρ τοῖς ἀδίκως διαβεβλημένοις τούτους εἶναι μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίους, οἵτινες ἂν αὐτοὺς ἀναγκάζωσιν εἰς ἔλεγχον τῶν αὐτοῖς βεβιωμένων καταστῆναι.

[2] ἐγὼ γὰρ οὕτω σφόδρα ἐμαυτῷ πιστεύω, ὥστ' ἐλπίζω καὶ εἴ τις πρὸς με τυγχάνει ἀηδῶς [ἢ κακῶς] διακείμενος, ἐπειδὴν ἐμοῦ λέγοντος ἀκούση περὶ τῶν πεπραγμένων, μεταμελήσειν αὐτῷ καὶ πολὺ βελτίω με εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἡγήσεται.

[3] ἀξιῶ δέ, ὦ βουλή, ἐὰν μὲν τοῦτο μόνον ὑμῖν ἐπιδείξω, ὡς εὖνους εἰμὶ τοῖς καθεστηκόσι πράγμασι καὶ ὡς ἠνάγκασμαι τῶν αὐτῶν κινδύνων μετέχειν ὑμῖν, μηδὲν πῶ μοι πλέον εἶναι· ἐὰν δὲ φαίνωμαι περὶ τὰ ἄλλα μετριῶς βεβιωκῶς καὶ πολὺ παρὰ τὴν δόξαν καὶ [παρὰ] τοὺς λόγους τοὺς τῶν ἐχθρῶν, δέομαι ὑμῶν ἐμὲ μὲν δοκιμάζειν, τούτους δὲ ἡγεῖσθαι χεῖρους εἶναι. πρῶτον δὲ ἀποδείξω ὡς οὐχ ἴππευον οὐδ' ἐπεδήμουν ἐπὶ τῶν τριάκοντα, οὐδὲ μετέσχον τῆς τότε πολιτείας.

Λυσίας, «Υπέρ Μαντιθέου», 1-3

A και Β ομάδα

Θυμηθείτε τα εἶδη των ρητορικών λόγων ([Εισαγωγή](#), σ. 15-17)

1. Σε ποια κατηγορία κατατάσσεται ο «Υπέρ Μαντιθέου»; Πού εκφωνούνταν οι λόγοι ὅπως ο «Υπέρ Μαντιθέου»;

2. Ποιοι εἶναι οι στόχοι ενός προοιμίου (Εισαγωγή, σ. 18: ενημέρωση, εὐνοία και προσοχή). Επιτυγχάνονται στο συγκεκριμένο προοίμιο; Ποιες λέξεις/ φράσεις και εκφραστικά μέσα αξιοποιούνται;

3. Θυμηθείτε τι εἶναι τα «Ἡθη» (Εισαγωγή, σ. 20). Εντοπίστε σχετικά σημεία στο συγκεκριμένο προοίμιο.

4. Θυμηθείτε τι εἶναι τα «Πάθη» (Εισαγωγή, σ. 20). Εντοπίστε σχετικά σημεία στο συγκεκριμένο προοίμιο.

5. Σύμφωνα με την Εισαγωγή «οι ἄνθρωποι αποφασίζουν περισσότερο συναισθηματικά παρά λογικά». Αναπτύξτε σε μία παράγραφο με αιτιολόγηση την δική σας ἀποψη.

Φύλλο Εργασίας 2 (Ισοκράτης, «Περί Ειρήνης», 1-2)

[1] Ἄπαντες μὲν εἰώθασιν οἱ παριόντες ἐνθάδε ταῦτα μέγιστα φάσκειν εἶναι καὶ μάλιστα σπουδῆς ἄξια τῇ πόλει περὶ ὧν ἂν αὐτοὶ μέλλωσι συμβουλευέσθαι· οὐ μὴν ἄλλ' εἰ καὶ περὶ ἄλλων τινῶν πραγμάτων ἤρμοσε τοιαῦτα προειπεῖν, δοκεῖ μοι πρέπειν καὶ περὶ τῶν νῦν παρόντων ἐντεῦθεν ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν.

[2] ἤκομεν γὰρ ἐκκλησιάσοντες περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, ἃ μέγιστην ἔχει δύναμιν ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ περὶ ὧν ἀνάγκη τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους ἄμεινον τῶν ἄλλων πράττειν. τὸ μὲν οὖν μέγεθος ὑπὲρ ὧν συνεληλύθαμεν τηλικούτον ἐστίν.

Ισοκράτης, «Περί Ειρήνης», 1-2

Μπορείτε να δείτε το κείμενο και στο ψηφιακό σχολείο, [εδώ](#): _

Α ομάδα

1. Ερωτήσεις κατανόησης με βάση τις επιλογές ρηματικών προσώπων.

1. Ἄπαντες μὲν εἰώθασιν... μέλλωσι συμβουλευέσθαι: Ο ρήτορας επιλέγει να μιλήσει στο γ' πληθυντικό πρόσωπο.

α) Εντοπίστε τους ρηματικούς τύπους και τα υποκείμενα τους.

β) Για ποιον λόγο προτιμά να ξεκινήσει με το γ' πληθυντικό;

2. οὐ μὴν ἄλλ'... ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν.

α) Εντοπίστε τους ρηματικούς τύπους και τα υποκείμενα τους.

β) Εντοπίστε τη δοτική προσωπική. Για ποιον λόγο επιλέγει τη δοτική προσωπική και όχι το α' ενικό;

3. ἤκομεν γὰρ ἐκκλησιάσοντες... τηλικούτον ἐστίν .

α) Εντοπίστε τους ρηματικούς τύπους και τα υποκείμενα τους.

β) Για ποιον λόγο επιλέγει ο ρήτορας το α' πληθυντικό.

2. Μετάφραση

Από την [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) βρείτε τη μετάφραση της Μ.Γ. Ξανθού. Διαλέξτε και αντιστοιχίστε τέσσερις (4) φράσεις της μετάφρασης (ονοματικά ή ρηματικά σύνολα) με τα αντίστοιχα σημεία του αρχαίου κειμένου.

πχ. Όλοι όσοι ανεβαίνουν σ' αυτό εδώ το βήμα = Ἄπαντες οἱ παριόντες ἐνθάδε

Β ομάδα

1. Ερωτήσεις κατανόησης με βάση το νόημα

Παράγραφος 1

1. Τι συνηθίζουν να λένε όλοι;

2. Τι ισχυρίζεται ο ρήτορας ότι ταιριάζει στην παρούσα περίπτωση;

Παράγραφος 2

3. Ποιο θέμα θα συζητηθεί; Για ποιον λόγο είναι ιδιαίτερα σημαντικό; Ποια ευθύνη έχουν όσοι μιλήσουν;

4. Πώς ολοκληρώνεται το προοίμιο;

2. Μετάφραση

Από την [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) () βρείτε τη μετάφραση του Δ. Αντωνίου. Διαλέξτε και αντιστοιχίστε τέσσερις (4) φράσεις της μετάφρασης (ονοματικά ή ρηματικά σύνολα) με τα αντίστοιχα σημεία του αρχαίου κειμένου.

πχ. Όλοι όσοι παρουσιάζονται σ' αυτό το βήμα = *Ἄπαντες οἱ παριόντες ἐνθάδε*

A και B ομάδα

3. Θυμηθείτε τα είδη των ρητορικών λόγων (Εισαγωγή, σ. 15-17)

1. Σε ποια κατηγορία κατατάσσεται ο «Περί Ειρήνης»; Πού εκφωνούνταν οι λόγοι όπως ο «Περί Ειρήνης»;

2. Ποιοι είναι οι στόχοι ενός προοιμίου (Εισαγωγή, σ. 18: ενημέρωση, εύνοια και προσοχή). Επιτυγχάνονται στο συγκεκριμένο προοίμιο; Ποιες λέξεις/ φράσεις και εκφραστικά μέσα αξιοποιούνται;

3. Θυμηθείτε τι είναι τα «Ἡθη» (Εισαγωγή, σ. 20). Εντοπίστε σχετικά σημεία στο συγκεκριμένο προοίμιο;

4. Θυμηθείτε τι είναι τα «Πάθη» (Εισαγωγή, σ. 20). Εντοπίστε σχετικά σημεία στο συγκεκριμένο προοίμιο;

5. Σύμφωνα με την Εισαγωγή «οι άνθρωποι αποφασίζουν περισσότερο συναισθηματικά παρά λογικά». Αναπτύξτε σε μία παράγραφο με αιτιολόγηση την δική σας άποψη.

Φύλλο Εργασίας 3 (Δημοσθένης, «Περί της Ροδίων ελευθερίας», 1-2)

[1] Οἶμαι δεῖν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περὶ τηλικούτων βουλευομένους δίδοναι παρησίαν ἐκάστῳ τῶν συμβουλευόντων. ἐγὼ δ' οὐδεπώποθ' ἠγησάμην χαλεπὸν τὸ διδάξαι τὰ βέλτισθ' ὑμᾶς (ὡς γὰρ εἰπεῖν ἀπλῶς, ἅπαντες ὑπάρχειν ἐγνωκότες μοι δοκεῖτε), ἀλλὰ τὸ πείσαι πράττειν ταῦτα· ἐπειδὴν γὰρ τι δόξη καὶ ψηφισθῆ, τότε ἴσον τοῦ πραχθῆναι ἀπέχει ὅσονπερ πρὶν δόξαι.

[2] ἔστι μὲν οὖν ἐν ὧν ἐγὼ νομίζω χάριν ὑμᾶς τοῖς θεοῖς ὀφείλεις, τὸ τοὺς διὰ τὴν αὐτῶν ὕβριν ὑμῖν πολεμήσαντας οὐ πάλα νῦν ἐν ὑμῖν μόνοις τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. ἄξιον δ' ἦσθῆναι τῷ παρόντι καιρῷ· συμβήσεται γὰρ ὑμῖν, ἐὰν ἂ χρηὴ βουλευέσθ' ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰς παρὰ τῶν διαβαλλόντων τὴν πόλιν ἡμῶν βλασφημίας ἔργῳ μετὰ δόξης καλῆς ἀπολύσασθαι.

Δημοσθένης, «Περί της Ροδίων ελευθερίας», 1-2

1. Μετάφραση

Από την [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) βρείτε τον «Περί της Ροδίων ελευθερίας», 1-2 και τις μεταφράσεις που παρατίθενται.

1. Διαλέξτε τη μετάφραση του Β. Η. Τσακατικά και αντιστοιχίστε τέσσερις (4) φράσεις της μετάφρασης (ονοματικά ή ρηματικά σύνολα) με τα αντίστοιχα σημεία του αρχαίου κειμένου.

2. Διαβάστε τη μετάφραση των Κ. Θ. Αραπόπουλου & Ν. Γ. Κασιμάκου και σχολιάστε τη γλώσσα της.

2. Θυμηθείτε τα είδη των ρητορικών λόγων (Εισαγωγή, σ. 15-17)

1. Σε ποια κατηγορία κατατάσσεται ο «Περί της Ροδίων ελευθερίας»; Πού εκφωνούνταν οι λόγοι όπως ο «Περί της Ροδίων ελευθερίας»;

2. Ποιοι είναι οι στόχοι ενός προοιμίου (Εισαγωγή, σ. 18: ενημέρωση, εύνοια και προσοχή). Επιτυγχάνονται στο συγκεκριμένο προοίμιο; Ποιες λέξεις/ φράσεις και εκφραστικά μέσα αξιοποιούνται;

3. Θυμηθείτε τι είναι τα «Ἡθη» (Εισαγωγή, σ. 20). Εντοπίστε σχετικά σημεία στο συγκεκριμένο προοίμιο.

4. Θυμηθείτε τι είναι τα «Πάθη» (Εισαγωγή, σ. 20). Εντοπίστε σχετικά σημεία στο συγκεκριμένο προοίμιο.

5. Σύμφωνα με την Εισαγωγή «οι άνθρωποι αποφασίζουν περισσότερο συναισθηματικά παρά λογικά». Αναπτύξτε σε μία παράγραφο με αιτιολόγηση την δική σας άποψη.

Φύλλο Εργασίας 4 (Αριστοτέλης και Πλάτωνας για τη ρητορική)

Α' ομάδα

Επιβεβαιώστε τις απόψεις του Αριστοτέλη για τη ρητορική με αναφορές στους ρητορικούς λόγους που διδαχτήκατε

Ο Αριστοτέλης για την ρητορική:

Ας δεχτούμε λοιπόν ότι η ρητορική είναι η ικανότητα να βρίσκουμε στην κάθε επιμέρους περίπτωση τα στοιχεία που μπορούν να πείσουν. Αυτό δεν είναι έργο καμιάς άλλης τέχνης. Η καθεμιά από τις άλλες τέχνες είναι διαφωτιστική και πειστική στο συγκεκριμένο δικό της αντικείμενο· η ιατρική π.χ. στα θέματα υγείας και αρρώστιας, η γεωμετρία στις ιδιότητες των μεγεθών, η αριθμητική στους αριθμούς – έτσι και όλες οι άλλες τέχνες και επιστήμες. **Η ρητορική όμως φαίνεται ότι μπορεί να βρίσκει τα στοιχεία που μπορούν να πείθουν – για να το πούμε έτσι – σε κάθε θέμα που μας απασχολεί. Αυτό είναι και που μας κάνει να λέμε ότι η ρητορική δεν προϋποθέτει ειδικές γνώσεις για επιμέρους συγκεκριμένα θέματα.**

[...]

Ο ρητορικός λόγος λειτουργεί πειστικά με τρεις τρόπους: άλλοτε μέσω του χαρακτήρα του ρήτορα, άλλοτε μέσω της συγκεκριμένης διάθεσης που δημιουργεί στην ψυχή του ακροατή και άλλοτε με τα αποδεικτικά ή φαινομενικά αποδεικτικά επιχειρήματα που περιέχει ο ίδιος.

[...]

Το έργο, λοιπόν, της ρητορικής α) αφορά σε θέματα σαν αυτά που αποτελούν αντικείμενο των συζητήσεων μας και για τα οποία δεν διαθέτουμε άλλες τέχνες, β) επιτελείται μπροστά σε ακροατές που δεν έχουν την ικανότητα να παρακολουθούν πολλές μαζί συλλογιστικές φάσεις και να μετέχουν σε έναν συλλογισμό που το ξεκίνημα του βρίσκεται πολύ μακριά. **Σε συζήτηση μπαίνουν μόνο τα θέματα που φαίνεται ότι μπορούν να έχουν δύο διαφορετικές μεταξύ τους όψεις.**

[...]

Αριστοτέλης, Ρητορική Βιβλίο Πρώτο. Εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια Δ. Λυπουρλής, 2002, Θεσσαλονίκη: Ζήτρος, σελ. 136-149

Β' ομάδα

Συντάξτε μία παράγραφο για την αντίληψη που είχε ο Πλάτωνας για τη ρητορική. Αντλήστε πληροφορίες από το λήμμα στη [Βικιπαίδεια](#). και κάντε συγκεκριμένες αναφορές-τεκμηρίωση στον διάλογο [«Γοργίας»](#)

Φύλλο Εργασίας 5 (Πολυτροπικές δραστηριότητες με ψηφιακά μέσα)

Μπορείτε να δοκιμάσετε τις δεξιότητές σας στη χρήση του υπολογιστή και να δημιουργήσετε. Διαλέξτε μία από τις τέσσερις δραστηριότητες ή εμπνευστείτε άλλη.

1. Διαλέξτε όποιο προοίμιο θέλετε. Θα ένα κόμικ με τρία-τέσσερα καρέ που θα αναπαριστούν τον ομιλητή να μιλά όπως το φαντάζεστε. Θα αξιοποιήσετε δική σας ελεύθερη μετάφραση/ διασκευή του αρχαίου κειμένου.

Αν ξέρετε κάποιο λογισμικό, μπορείτε να το χρησιμοποιήσετε. Αλλιώς... .. μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το [Pixton](#). Θα πρέπει να κάνετε λογαριασμό και να χρησιμοποιήσετε γκρικλις, επειδή δεν υποστηρίζει ελληνικά. Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε το πρόγραμμα που θα εγκαταστήσετε στον υπολογιστή από [εδώ](#)

2. Διαλέξτε όποιο προοίμιο θέλετε. Βρείτε στο διαδίκτυο εικόνες σχετικές με την εκφώνηση ρητορικών λόγων και με το περιεχόμενο του προοιμίου που διαλέξετε. Επεξεργαστείτε τρεις-τέσσερις εικόνες στις οποίες θα εισαγάγετε φράσεις από την μετάφραση του κειμένου.

3. Αν ξέρετε κάποιο λογισμικό, μπορείτε να το χρησιμοποιήσετε. Αλλιώς... .. μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το [Photoscape](#), που είναι Ελεύθερο Λογισμικό/ Λογισμικό ανοιχτού κώδικα

4. Αν θέλετε και υπάρχει η δυνατότητα, ηχογραφήστε αναγνώσεις του κειμένου και δημιουργήστε βίντεο αξιοποιώντας και τις εικόνες που δημιουργήσατε.

5. Μπορείτε να δημιουργήσετε ασκήσεις αντιστοίχισης με το λογισμικό Hotpotatoes (δείτε [εδώ](#)).